

חבל נחלתו

היו מודיעים ללבן את בריחתם ומקומם, וע"כ רחל נטלתם כדי שלא יגלו על בריחתם. אולם לפי הפירוש שהיתה זאת עבודת אלילים, קשה, לכאורה. ואולי יש לחלק בין עבודת אלילים בה כל אחד מישראל מצווה בביעור ע"ז, ולא מצד הפרשה מאיסור. וע"כ אפילו שלא בשעת עבודה מצוה לבערה, ורחל גנבתם כדי לבערם ולא אך להפריש אביה מע"ז.

יודע שאינו מקבל תוכחה, או שהוכיח אותו ולא קיבל לא עבר כלל... ואף דמבואר בב"ק כח ע"א דנרצע וכו' יכול להכותו לאפרושי מאיסורא, היינו דהרשות בידו, אבל אין חיוב כלל על איש מישראל להפריש את חבירו מאיסורא עד שתצא נפשו...".

ד. עפ"י דברים אלו, צריך להבין את גניבת התרפים ע"י רחל אמנו. נחלקו המפרשים מהם התרפים: י"א שהתרפים

סימן נח

קדימה בין מזמינים

אמנם נראה שהיינו דוקא בבית דין, או במצוות שמקיימים כלפיהם כאמור בהוריות (פ"ג מ"ז): "האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבדה, והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציאה מבית השבי, בזמן ששניהם עומדים לקלקלה האיש קודם לאשה". אבל בקניינים, או בזכויות הנוצרות ע"י קנין או פעולות דומות אין לכאורה חשיבות לקריטריונים שגרמו להקדים וע"כ צריך לחפש מדדים אחרים הגורמים להקדמה. ב. מצאנו קדימויות בשיעבודים. לדוגמא שנים שהלוו לאחד, ואחד הלווה קודם חברו, הוא קודם בגביית חובו מנכסי הלווה. קדימות המלווה הראשון היא מצד שיעבודו קדם. לראשון נוצרה אחיזה חלקית בנכסי הלווה קודם חברו, וע"כ הוא קודם לגבייה. השני אם נטל חובו מהלווה - נטל נכסים המשועבדים לראשון וע"כ אפילו שגבה לפני המלווה הראשון, יבוא הראשון שהלווה ויוציא ממנו (במידה ואין ללווה נכסים אחרים). אולם בהזמנה במקרה שלפנינו, לא נוצר

שאלה

חברת הסעות קובעת מי הם נוסעיה באמצעות הטלפון. לא מתבצע תשלום בשעת ההזמנה אלא לאחר הנסיעה. כמו"כ אין קנס על ביטול הנסיעה.

ראובן הזמין מקום לנסיעה בשעה שתיים, שמעון הזמין מקום לנסיעה בשתיים וחצי. ההסעה הגיעה בשעה שתים וחצי. נתגלעה מחלוקת בין ראובן לשמעון מי קודם לעלות להסעה: ראובן שכבר היה צריך לעלות על הסעה לפני חצי שעה, או שמעון שההסעה הגיעה לשעה שהזמין?

תשובה

א. מצאנו סדרי קדימויות שקבעה התורה. כמבואר ברמב"ם (הל' סנהדרין פכ"א ה"ו): "היו לפני הדיונים בעלי דין הרבה מקדימין את דין היתום לדין האלמנה שנאמר שפטו יתום ריבו אלמנה, ודין אלמנה קודם לדין תלמיד חכם, ודין תלמיד חכם קודם לדין עם הארץ, ודין האשה קודם לדין האיש שבשת האשה מרובה".

בכוונה הסעה מאוחרת, כאן נראה שאין לחברה רצון להקדים את המזמין להסעה הראשונה. וא"כ אין ביד הראשון זכות עדיפה על חברו.

ד. אולם צריך לדון על כך מדברי הגמ' במסכת סנהדרין (לב ע"ב): "כדתניא: צדק צדק תרדף – אחד לדין ואחד לפשרה. כיצד? שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו זה בזה, אם עוברות שתיהן – שתיהן טובעות, בזה אחר זה – שתיהן עוברות. וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית חורון ופגעו זה בזה, אם עלו שניהן – שניהן נופלין, בזה אחר זה – שניהן עולין. הא כיצד? טעונה ושאינה טעונה – תידחה שאינה טעונה מפני טעונה. קרובה ושאינה קרובה – תידחה קרובה מפני שאינה קרובה¹. היו שתיהן קרובות, שתיהן רחוקות – הטל פשרה ביניהן, ומעלות שכר זו לזו". וכן פסק השו"ע (חו"מ סי' ערב סי"ד).

ומשמע שהמדובר בין שפוגעות אחת מול השניה ובין אם הן אחת אחר השניה ושתיהן צריכות לעבור במעבר הצר ביחד כשאינן מקום לשניהם.

מסביר את הדרשה הרמ"ה (יד רמה סנהדרין): "שורת הדין טעונה ושאינה טעונה תדחה שאינה טעונה מפני טעונה, היו שתיהן שאינן טעונות או שהיו שתיהן טעונות זו קרובה לעבור וזו אינה קרובה לעבור תדחה שאינה קרובה מפני קרובה. כללו של דבר מי שטירחו מועט מחבירו ונוח לו להתעכב יתר מחבירו הוא נדחה מפני חבירו. היו שתיהן קרובות שתיהן רחוקות שתיהן טעונות ומשאן שוה וכוחן שוה הטיל פשרה ביניהן ומעלות שכר זו לזו. כלומר הרוצה לעבור

שיעבוד, וע"כ מצד זה אין לאחד קדימות על חברו.

כמו"כ אין לראות בהזמנה טלפונית במקרה הזה סיטומתא לביצוע השכירות (עי' תשובות רש"ל סי' לו), שכן ההזמנה הטלפונית לא יצרה חיוב ממוני לא על המשכיר ולא על השוכר. אלא על שני הצדדים רק חיוב לקיים את דבריהם, זה לבוא ולנסוע בהסעה, וזה לקיים את ההסעה בזמנה.

ג. ולכן נראה שהקובע את הקדימות הוא התחייבותה של חברת ההסעות. החברה כבי' מקנה למזמין את המקום בהסעה אשר בה הזמין מקום, ומחייבת את עצמה לתת לו מקום על סמך ההזמנה הטלפונית. במקרה זה צריך לדון מה כוונתה של החברה, האם היא רואה את המזמין להסעה הראשונה כקודם או שלא איכפת לה מי יכנס לרכב, ובלבד שההסעה תהיה מלאה.

חברה מסודרת המעוניינת בשביעות הרצון של לקוחותיה, מקפידה להקדים את המזמין ראשון מתוך הנחה שהזמנתו להסעה מוקדמת, מזכה אותו לעלות ראשון לנסיעה. לפי זה מעיקר הדין אין קדימות אבל מצד סדרי חברת ההסעות מן הראוי שהמזמין להסעה מוקדמת יקדם למזמין להסעה מאוחרת.

כל זאת בחברת הסעות העומדת בדרך כלל בזמני הסעותיה, ואונס כלשהו מנע ממנה לעמוד במקרה זה בהתחייבותה, אולם לגבי חברה שמלכתחילה כך התנהגותה שבגלל מיעוט נוסעים שולחת

1. לא נתעסק בבירור קרובה ורחוקה ועי' בנו"כ על השו"ע שעסקו בשאלה זו.

חבל נחלתו

לאלמנה, ואלמנה לת"ח, ות"ח לעם הארץ, ואשה קודמת לאיש מפני שבושתה מרובה ואם הכל שוה מקדימין לקודם".

פתיחתו מוכיחה שרואה את כל סדרי הקדימה לא כדין אלא כלפנים משורת הדין שחייבו חכמים הן, במעבר צר והן בהקדמת דינו בפני בי"ד. ואע"פ שהפשרה בחלק הראשון של הברייתא היא סדר קבוע שחכמים חקקו, כולם על הפשרה. והמאירי כולל בכך אף את סדרי הקדימה בדין.

נראה איפוא שישנה מחלוקת בין הראשונים איך להבין את הברייתא האם כולה עוסקת בדיני פשרה, או שחלקה בדין וחלקה בפשרה.

ו. הנ"מ בין דעת המאירי לדעת הרמ"ה היא לגבי מקרה כמו המקרה שלפנינו. האם בני אדם יכולים לקבוע קריטריונים שונים מאותם שקבעה הברייתא. מי שסובר שכן הדין לא תועיל קביעת חברת ההסעות שהמזמין הסעה מוקדמת יקדם להסעה מאוחרת, מפני שכן הדין ואין דעת חברת ההסעות קובעת במקרה זה. אולם אם כל הקדימויות הן מדין פשרה, ניתן לומר שהכללים אותם קובעת חברת ההסעות הן הנוהגים ביחס לאותה חברה, וע"כ ראובן קודם, שהרי לפי חוקי החברה זה הסדר והם קבעו חוקי פשרה כאלו. ואפילו אם שמעון סבלו גדול או טרחתו גדולה, ראובן הוא הקודם.

ז. וכעין ראייה לרמ"ה ממקור הברייתא בתוספתא ב"ק (פ"ב ה"ט), וההקשר בתוספתא ובירושלמי (פ"ג ה"ה) מלמד כי הברייתא היא דין ולא פשרה. שכן היא מצורפת לדיני הנתקלים ולא כמידת לפנים משורת הדין.

וכעין ראייה למאירי מדברי העיטור

תחלה יעלה שכר לחבירו כפי מה שנתעכב על ידו והמרבה בשכר הוא עובר תחלה".

היינו אם באו שניהם כאחד, ישנה קדימה לנצרך יותר למעבר, בין אם הוא טעון יותר מחברו ובין אם הוא צריך להגיע מוקדם יותר למקום אחר. ולפי"ז לכאורה אם זמנו של שמעון דוחק מפני שהנסיעות הן בערב שבת ושמעון צריך להגיע רחוק יותר מראובן, מן הראוי ששמעון יצא ראשון. ואע"פ שהחברה קבעה שהראשון להזמנה והגיע זמנו קודם להזמנה מאוחרת, ואפילו איתרע מזלם וההסעה איחרה ושניהם מעוניינים לנסוע, כיון שטורחו של ראובן מעט משל שמעון – שמעון קודם.

הלימוד במסכת סנהדרין, עפ"י הרמ"ה, הוא שישנם שני סוגי צדק עליהם אנו מצווים לרדוף: צדק בדין וצדק בפשרה. ובדוגמאות המובאות, אם אחת טעונה ואחת שאינה טעונה – שורת הדין שתדחה שאינה טעונה. ואילו אם שתיהן שוות כאן דוקא צריך להטיל פשרה ואחת תקנה את הזכות להקדים בממון.

ה. אולם מהמאירי (סנהדרין לב ע"ב) משמע שכל ההקדמות שנשנו בברייתא כולן מדין פשרה: "יש דברים שאין מידת הדין שולטת בהם ואתה צריך לחזור בהם אחר מה שראוי יותר ולהכריע את האחד למה שאין מידת הדין מחייבתו דרך פשרה ומידה מעולה. והוא שאמרו כתוב אחד אומר בצדק תשפוט עמיתך... שתיהן קרובות או רחוקות שתיהן טעונות או אין טעונות הטל פשרה ביניהם ומעלות שכר זו לזו. וכן כל כיוצא בה כל שאנו רואים שיכול לסבול העיכוב ביותר ידחה מפני חברו, וכן בריא מפני חולה וכל כיוצא בזה. אף לעניין הדין אמרו שאם היו לפני הדיין הרבה בעלי דינין מקדימין יתום

חבל נחלתו

השני והוא ינצל. אבל אין זה משפט שלום. מש"ה כופין על מדת הדין ומחויבין לעשות פשרה".

נראה מדבריו שהבין שכל הברייתא היא בדיני פשרה, אלא שראשיתה בפשרה כפויה עפ"י מה שקבעו חכמים, וסופה בפשרה ממונית בין שני הצדדים. ונראה שזו כוונת הרמ"ה. כוונתו בהדגשה שורת הדין שאין זו פשרה רגילה ששני הצדדים מסכמים ביניהם אלא זוהי פשרה מדברי חכמים לסדר באופן הנאות חיי בני אדם כיון שלא ניתן למצות את עומק הדין. וע"כ נראה שכך תתפרש הברייתא הן בתוספתא והן בירושלמי.

מסקנה

אם לחברת ההסעות סדרים שקבעה הולכים עפ"י הסדרים הנוהגים בה על אף שהפשרה שקבעו חכמים שונה. אולם אם החברה אינה "שומרת" מקומות לממקדימים להזמין ואינה רואה את המזמין הראשון כקודם, חוזרים לסדרים כפי הנקבע בשו"ע, ומי שנפסד יותר או שטורחו מרובה או שסבלו מרובה הוא הקודם.

שישק את הברייתא כולה בדיני פשרה ומביא מהירושלמי שהביא את אותה ברייתא מספר מלים שאינן בגירסתנו: "כדי לחוס על ממונן של ישראל". משמע שאלה הם סדרים שקבעו חכמים כדי לקבוע בסדרי חיינו את דרך הישר והטוב.

וכ"נ משו"ת משיב דבר (ה"ג סי' י): "אבל אם הדין אינו יכול להביא לידי שלום. ההכרח לעשותו פשרה ועל כיו"ז תניא בסנהדרין (דף ל"ג) צדק צדק תרדוף אחד לדין ואחד לפשרה כיצד שני ספינות כו'. וקשה מאי כיצד וכי לא ידענו מאי פשרה. אלא משום דלא משכחת אזהרה על הפשרן אלא באופן שכופין לעשות פשרה. דאלו בכל פשרה שלא נעשה אלא ברצון בע"ד. הרי מסתמא יודעים ובטוחים בשני הפשרנים שלא יטו הפשרה לצד אחד יותר מחבירו. ואם לא חשו לכך הרי אינהו דאפסדי אנפשיהו. ולא שייך ע"ז אזהרת התורה. **אלא ע"כ מיירי באופן שכופין לעשות פשרה. וא"א להעמיד על הדין.** מש"ה שואל התנא כיצד כופין לעשות פשרה. ומפרש כגון שתי כו'. וע"פ עומק הדין אין לנו במה לכוף את שאינה טעונה שתלך לאיבוד. אלא עומק הדין ילכו שניהם ויהיו שניהם נטבעים או מי שיגבר ויטביע את

סימן נט

שימוש ללא רשות באתר אינטרנט

שאלה

בהם בדרכים שונות. פלוני פיצח את הקוד המגביל את הכניסות ויכול להשתמש בהם ללא הגבלה. האם הוא רשאי להשתמש בהם בכל עת וצורך? ואם אדם השתמש ללא רשות מה דינו?

ישנם אתרי אינטרנט אשר מבצעים שירותים בחינם לגולשים השונים, כגון: ניקוד טקסט, משלוח פקסים (עם פרסומת של בעל האתר), או הדפסה של חומר מסויים. אתרים אלו מגבילים את השימוש